

**РЕПУБЛИЧКИ ЗАВОД
ЗА СОЦИЈАЛНУ ЗАШТИТУ**

ИЗВЕШТАЈ О РАДУ УСТАНОВА СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ
ЗА ОДРАСЛЕ И СТАРИЈЕ СА МЕНТАЛНИМ, ИНТЕЛЕКТУАЛНИМ,
ТЕЛЕСНИМ ИЛИ СЕНЗОРНИМ ИНВАЛИДИТЕТОМ
ЗА 2021. ГОДИНУ

Београд, јун 2022. године

Садржај

УВОД.....	3
1. ОПШТИ ПОДАЦИ О УСТАНОВАМА ЗА СМЕШТАЈ.....	6
2. ЉУДСКИ РЕСУРСИ У УСТАНОВАМА ЗА СМЕШТАЈ	9
3. КОРИСНИЦИ УСТАНОВА ЗА СМЕШТАЈ.....	12
3.1. Корисници према старосној и полној структури и разлозима смештаја	12
3.2. Корисници према дужини боравка, врстама тешкоћа/инвалидитета, контактима са породицом, старатељској заштити и разлозима престанка смештаја.....	16
4. ПРУЖАЊЕ УСЛУГЕ СМЕШТАЈА	22
4.1. Услови становања корисника	22
4.2. Стручни послови социјалне заштите	22
4.3. Процедуре у установи.....	24
5. ПРУЖАЊЕ ДРУГИХ УСЛУГА ИЗ СИСТЕМА СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ	25
6. ДИСКУСИЈА, ЗАКЉУЧЦИ И ПРЕПОРУКЕ.....	27
Установе као пружаоци услуга.....	27
Корисници домског смештаја	29
Сарадња установа са релевантним институцијама	30

УВОД

Нормативни оквир који уређује услуге смештаја одраслих и старијих у систему социјалне заштите у Републици Србији су Закон о социјалној заштити¹, Уредба о мрежи установа социјалне заштите² и Правилник о ближим условима и стандардима за пружање услуга социјалне заштите³.

Закон о социјалној заштити (у даљем тексту Закон) наводи услуге смештаја у члану 40. као „смештај у сродничку, хранитељску или другу породицу за одрасле и старије или домски смештај, смештај у прихватилиште или друге врсте смештаја“. У члану 41. се дефинише да одрасле особе могу бити корисници *домског смештаја*, односно социјалне заштите. Домским смештајем се кориснику обезбеђује становање и задовољење основних животних потреба и здравствена заштита (члан 51). Домски смештај обезбеђује се кориснику коме се не могу обезбедити или није у његовом најбољем интересу, останак у породици, услуге у заједници или породични смештај (члан 52. став 1). Дом за смештај одраслих и старијих не може имати капацитет већи од 100 корисника (члан 54).

Уредбом о мрежи установа социјалне заштите (у даљем тексту: Уредба) ближе се дефинише основна делатност установа социјалне заштите за смештај корисника и одређују капацитети и групе корисника. Уредба наводи укупно 60 установа за смештај одраслих и старијих корисника у јавном сектору, као и њихове капацитете. Од тог броја, укупно 18 установа намењено је смештају одраслих и старијих са инвалидитетом или другим тешкоћама. У односу на број установа наведених у Уредби, овим извештајем обухваћено је укупно 16 установа⁴.

Правилником о ближим условима и стандардима за пружање услуга социјалне заштите (у даљем тексту Правилник) у члану 22. прецизира се да се услуге смештаја пружају лицима са навршених 26 година живота, која услед физичких, интелектуалних или тешкоћа у психичком функционисању имају потребу за интензивним и целодневним надзором, негом и подршком током 24 сата, а чије се потребе тренутно не могу задовољити у породичном окружењу или услугама у заједници⁵.

Правилником су дефинисани и минимални стандарди услуге домског смештаја. Испуњеност минималних стандарда је основни услов за добијање лиценце за пружање

¹ Закон о социјалној заштити ("Сл. гласник РС", бр. 24/2011)

² "Службени гласник РС", бр. 16 од 7. марта 2012, 12 од 5. фебруара 2013.

³ Правилник о ближим условима и стандардима за пружање услуга социјалне заштите, „Службени гласник РС“, бр. 42 од 14. маја 2013., 89 од 16. новембра 2018, 73 од 11. октобра 2019.

⁴ Центар за заштиту жртава трговине људима, Земун који је са радом почео 2012. године има засебан извештај, а извештај установе „Штимље“, Урошевац није доступан од 1999. године, односно од тренутка успостављања Привремене мисије УН на територији АП Косово и Метохија.

⁵ Правилник о ближим условима и стандардима за пружање услуга социјалне заштите, „Службени гласник РС“, бр. 42 од 14. маја 2013., 89 од 16. новембра 2018, 73 од 11. октобра 2019.

одређене услуге социјалне заштите. Лиценцирању подлежу установе и организације социјалне заштите⁶.

Право на лиценцу има организација социјалне заштите која је регистрована у складу са законом; испуњава стандарде за пружање услуге за коју тражи издавање лиценце, а који се тичу локације, простора, опреме, организације, броја и стручности ангажованог особља; процене, планирања и активности за пружање конкретне услуге социјалне заштите; најмање две године пружа услуге социјалне заштите.⁷ Лиценцу издаје министарство надлежно за социјалну заштиту и издаје се на шест година.⁸

Пружаоци услуга који поседују лиценцу на шест година су у потпуности задовољили минималне стандарде за целовито пружање услуге и предузимање свих активности у оквиру пружања услуге. У изузетним случајевима издаје се ограничена лиценца са роком важења до пет година⁹ која се може издати само једном. Издаје се пружаоцима који нису у потпуности испунили минималне стандарде за пружање услуга социјалне заштите, или немају претходно двогодишње искуство у пружању услуге¹⁰.

На дан 31.12. 2021. године, четири¹¹ од укупно 16 установа је имало важећу лиценцу и то ограничену са роком важења до 5 година¹²:

- Дом за одрасла инвалидна лица Земун
- Дом за смештај душевно оболелих лица "Свети Василије Острошки – Чудотворац“ Нови Бечеј
- Дом за смештај одраслих лица Блаце-Трбуње
- Установа за одрасле и старије "Љубовија"

Другим речима, у тренутку израде извештаја 75% установа није имало лиценцу, а 25% је имало ограничену лиценцу.

У извештају је приказан рад *свих установа*, без обзира на статус лиценцирања и *свих услуга* – домског смештаја и локалних социјалних услуга, без обзира на статус лиценцирања, из два разлога:

- Да би се стекла што потпунија слика о свакодневном раду, позитивним променама и најважнијим тешкоћама у функционисању установа и
- Да би се сагледале главне препреке у реализацији циљева реформе социјалне заштите у домену лиценцирања и деинституционализације установа за одрасле и старије са менталним, интелектуалним, телесним или сензорним инвалидитетом.

⁶ Члан 176. Закона о социјалној заштити ("Сл. гласник РС", бр. 24/2011)

⁷ Члан 179. Закона о социјалној заштити ("Сл. гласник РС", бр. 24/2011)

⁸ Члан 178. Закона о социјалној заштити ("Сл. гласник РС", бр. 24/2011)

⁹ Члан 178. Закона о социјалној заштити ("Сл. гласник РС", бр. 24/2011)

¹⁰ Члан 180. Закона о социјалној заштити ("Сл. гласник РС", бр. 24/2011)

¹¹ Дому за ЛОМР Срце у Јабуци је ограничена лиценца истекла у јуну 2021. године

¹² Према најновијој ажурираној листи лиценцираних установа за смештај одраслих са инвалидитетом из марта 2022. године нема никаквих измена у статусу лиценцирања,

<https://www.minrzs.gov.rs/sr/registri/sektor-za-brigu-o-porodici-i-socialnu-zastitu>

Извештај о раду установа за одрасле и старије са менталним, интелектуалним, телесним или сензорним инвалидитетом за 2021. годину обухвата појединачне извештаје 16 установа и сачињен је на основу података који су стручни радници уносили у програмску апликацију АУРОРА¹³ и података из наративних извештаја¹⁴ и састоји се из шест целина: у првом делу извештаја су приказани општи подаци о установама; у другом делу дати су основни подаци о људским ресурсима; у трећем поглављу су приказани подаци о корисницима домског смештаја, а четврто поглавље се односи на карактеристике услуге смештаја (услови становања, стручни послови, процедуре и стручни рад са корисницима). У петом поглављу су приказани основни налази о услугама социјалне заштите које су установе пружале у локалној заједници. У шестом поглављу приказани су најважнији закључци и препоруке.

¹³ Програмска апликација АУРОРА се користи за унос годишњих извештаја о раду установа социјалне заштите почев од 2018. године

¹⁴ 12 од укупно 16 установа је доставило своје наративне извештаје за 2021. годину

1. ОПШТИ ПОДАЦИ О УСТАНОВАМА ЗА СМЕШТАЈ

Укупан број корисника у 2021. години био је 4.232, а на дан 31.12.2021. године у овим установама боравило је 3.933 корисника (Табела 1).

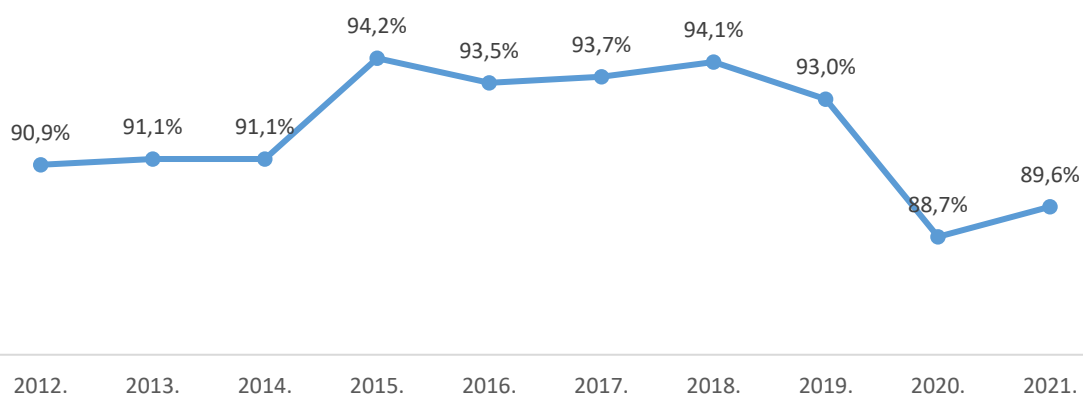
Табела 1 - Укупни капацитети установа за одрасле и старије са телесним, интелектуалним или менталним тешкоћама, 2012 - 2021.

Година	Капацитет ¹⁵	Укупан број корисника у години	Укупан број корисника 31.12.
2012.	4339	4552	3945
2013.	4339	4534	3953
2014.	4339	4453	3953
2015.	4339	4415	4089
2016.	4339	4401	4056
2017.	4389	4416	4111
2018.	4389	4414	4131
2019.	4389	4385	4080
2020.	4389	4241	3892
2021.	4389	4232	3933

Извор: Извештаји установа за смештај одраслих и старијих особа са менталним, интелектуалним, телесним или сензорним инвалидитетом

У периоду 2012 – 2021. године (Графикон 1), искоришћеност домског капацитета је континуирано висока, са највишом тачком у 2015. години – 94,2%. Искоришћеност капацитета у 2021. години била је 89,6%.

Графикон 1 - Искоришћеност капацитета домског смештаја, 2012- 2021. (%)

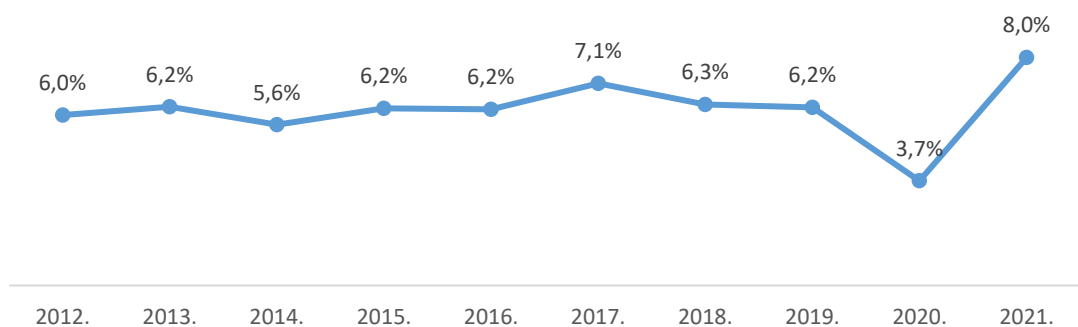
Извор: Извештаји установа за смештај одраслих и старијих особа са менталним, интелектуалним, телесним или сензорним инвалидитетом

¹⁵ Према Уредби о мрежи установа социјалне заштите, Службени гласник РС, бр. 12/2013.

У току 2021. године смештено је укупно 337 корисника, што представља повећање од 117,4% у односу на 2020. годину. У односу на број корисника смештених у 2012. години повећање износи 24,4%.

Нови корисници чине 8% од укупног броја корисника, што незнатно одступа од десетогодишњег просека који износи 6,1%. Удео нових корисника у 2021. је значајно већи у односу на 2020. годину, која је била најнижа тачка у десетогодишњем периоду (Графикон 2), и може се приписати последицама мера које је држава предузимала у циљу превенције ширења епидемије Ковид 19 - забрана пријема нових корисника у установе социјалне заштите.

Графикон 2 – Флукуација корисника на домском смештају, 2012 – 2021. (%)

Извор: Извештаји установа за смештај одраслих и старијих особа са менталним, интелектуалним, телесним или сензорним инвалидитетом

Као што се може видети у Табели 2, само пет установа има капацитет до 100 корисника, што, уз податке о високом степену искоришћености домских капацитета установа, упућује на закључак да је пред њима захтеван посао у достизању капацитета како је предвиђено нормативним оквиром.

Табела 2 – Корисници домског смештаја на дан 31.12.2021. години према капацитету установа и броју корисника

	Назив и седиште установе	Капацитет према Уредби	Укупан број корисника у 2021.	Нови корисници у 2021.	Број корисника на дан 31.12.2021.
1.	Установа за одрасле и старије "Љубовија"	50	47	16	40
2.	Дом за смештај одраслих лица Блаце-Трбуње	80	81	5	78
3.	Дом за одрасла инвалидна лица Земун	80	85	10	80
4.	Центар за социјални рад Параћин-Домско одељење у Извору	92	87	3	84
5.	Дом за одрасла инвалидна лица Дољевац	100	93	15	82
6.	Дом за лица са оштећеним видом – Збрињавање, Панчево	120	141	22	110
7.	Дом за ЛОМР Срце у Јабуци	180	186	7	181
8.	Дом за душевно оболела лица, Чуруг	200	218	28	195
9.	Геронтолошки центар "Јеленац" РЈ "Тешица"	280	270	16	230
10.	Установа за одрасле и старије "Гвозден Јованчићевић" Велики Поповац	280	267	8	258
11.	Дом за лица ометена у менталном развоју Оттхон, Стара Моравица	300	292	30	278
12.	Дом за лица ментално ометена у развоју Тутин	302	214	2	208
13.	Дом за смештај душевно оболелих лица "Свети Василије Острошки - Чудотворац	425	468	53	434
14.	Дом за смештај одраслих лица Кулина	500	303	6	289
15.	Дом за душевно оболела лица, 1 Октобар - Стари Лец, Пландиште	550	584	58	547
16.	Завод за смештај одраслих лица "Мале Пчелице"	850	896	58	839
	Укупно	4389	4232	337	3933

Извор: Извештаји установа за смештај одраслих и старијих особа са менталним, интелектуалним, телесним или сензорним инвалидитетом

2. ЉУДСКИ РЕСУРСИ У УСТАНОВАМА ЗА СМЕШТАЈ

У установама је на дан 31.12.2021. године било 1.514 запослених од чега је 86% у радном односу на неодређено време (Табела 3). Доминантну категорију чине сарадници¹⁶ са уделом од 44%, следе технички радници¹⁷ са 37,5%. Стручни радници су заступљени са 6,6% а стручни сарадници са 4,6%.¹⁸ У односу на 2012. годину забележен је пораст броја стручних радника за 7,5% и сарадника за 4,8%, али и смањење броја стручних сарадника за 9,2%.

Табела 3 – Број запослених према радном месту и статусу запослености, 31.12.2021.

Статус запосленог	Р а д н о м е с т о						Укупно
	Руководећи	Стручни радници	Стручни сарадници	Сарадници	Финансијско-админ. радници	Технички радници	
Радни однос заснован на неодређено време	16	85	66	616	71	448	1302
Радни однос заснован на одређено време	6	10	2	48	18	113	197
Ангажовање на обављању привремених и повремених послова или другом типу уговора	0	5	1	2	0	7	15
Приправници и стажисти	0	0	0	0	0	0	0
Укупно	22	100	69	666	89	568	1514

Извор: Извештаји установа за смештај одраслих и старијих особа са менталним, интелектуалним, телесним или сензорним инвалидитетом

Табела 4 – Број запослених према радном месту и извору финансирања, 31.12.2021.

	Буџет РС	Буџет ЛС	Установа	РФЗО	Укупно
Руководећи радници	20	0	2	0	22
Стручни радници	60	4	10	26	100
Стручни сарадници	51	0	12	6	69
Сарадници	149	1	268	248	666
Финансијско-рачуноводствени и административни радници	13	0	76	0	89
Технички радници	77	0	491	0	568
Укупно запослених	370	5	859	280	1514

Извор: Извештаји установа за смештај одраслих и старијих особа са менталним, интелектуалним, телесним или сензорним инвалидитетом

Највећи број, односно 56,7% запослених финансирају саме установе (Табела 4), удео републичког буџета је 24,1% док РФЗО финансира већину здравствених радника у установама са уделом од 18,3%. Учешће локалне самоуправе у финансирању је

¹⁶ Неговатељице, медицинске сестре, радни инструктори, физиотерапеути итд.

¹⁷ Спремачице, кувари, возачи итд.

¹⁸ Радно-окупациони терапеути, нутриционисти, васпитачи, виши физиотерапеути, виши медицински техничари итд.

незнатан, тек 0,3%

Табела 5 – Запослени према извору финансирања на дан 31.12., 2012 – 2021. (%)

	Буџет РС	Буџет ЛС	Установа	РФЗО	Укупно
2012.	47,0%	0,8%	33,9%	18,3%	100,0%
2013.	54,8%	1,4%	28,8%	15,0%	100,0%
2014.	48,2%	0,3%	32,2%	19,3%	100,0%
2015.	45,0%	0,4%	35,6%	19,0%	100,0%
2016.	44,6%	0,9%	37,4%	17,1%	100,0%
2017.	35,6%	1,5%	47,1%	15,8%	100,0%
2018.	40,8%	1,3%	40,0%	18,0%	100,0%
2019.	36,0%	1,3%	43,9%	18,8%	100,0%
2020.	36,4%	0,4%	45,4%	17,8%	100,0%
2021.	24,4%	0,3%	56,7%	18,5%	100,0%

Извор: Извештаји установа за смештај одраслих и старијих особа са менталним, интелектуалним, телесним или сензорним инвалидитетом

У десетогодишњем периоду уочава се опадајући тренд учешћа републичког буџета праћен растућим трендом учешћа сопствених прихода установа (Табела 5) као главног извора финансирања запослених. Извор прихода установа је партиципација корисника у плаћању услуге, пољопривредне активности установа, као и новчана средства из пројеката или донација.

Табела 6 – Број запослених према полу и старости, 31.12.2021.

	М	Ж	Укупно	М (%)	Ж (%)
до 30	33	67	100	33,0%	67,0%
31 - 40	76	219	295	25,8%	74,2%
41 - 50	168	392	560	30,0%	70,0%
51 - 60	110	366	476	23,1%	76,9%
60+	27	56	83	32,5%	67,5%
Укупно	414	1100	1514	100,0%	100,0%

Извор: Извештаји установа за смештај одраслих и старијих особа са менталним, интелектуалним, телесним или сензорним инвалидитетом

У старосној структури (Табела 6) најзаступљенији су запослени старости између 41 и 50 година са 37% и запослени између 51 и 60 година са 31,4%. У полној структури доминирају жене, са уделом од 72,7%.

Табела 7 - Број ангажованих радника који су похађали програме стручног усавршавања, 2021.(%)

	Број радника
Програми обуке који су акредитовани у систему социјалне заштите	11,5%
Програми обуке из области соц заштите који нису акредитовани	8,1%
Програми обуке који су акредитовани у систему здравствене заштите	56,5%
Програми обуке из области здравствене заштите који нису акредитовани	8,1%
Неки други програми или усавршавања (академско усавршавање – специјализација, мастер и сл.)	14,6%

Извор: Извештаји установа за смештај одраслих и старијих особа са менталним, интелектуалним, телесним или сензорним инвалидитетом

У току 2021. године, највише запослених је похађало програме обуке који су акредитовани у систему здравствене заштите – 56,5%. Програме обуке који су акредитовани у систему социјалне заштите похађало је 11,5% запослених.

3. КОРИСНИЦИ УСТАНОВА ЗА СМЕШТАЈ

3.1. Корисници према старосној и полној структури и разлозима смештаја

У току 2021. године на домском смештају било је укупно 4.232 корисника, а на дан 31.12.2021. године 3.933 корисника (Табела 8). Полна структура корисника је уједначена, са 51,9% мушкараца и 48,1% жена. У старосној структури доминирају одрасли са уделом од 78,3%. Млади су слабо заступљени са 1,7%.

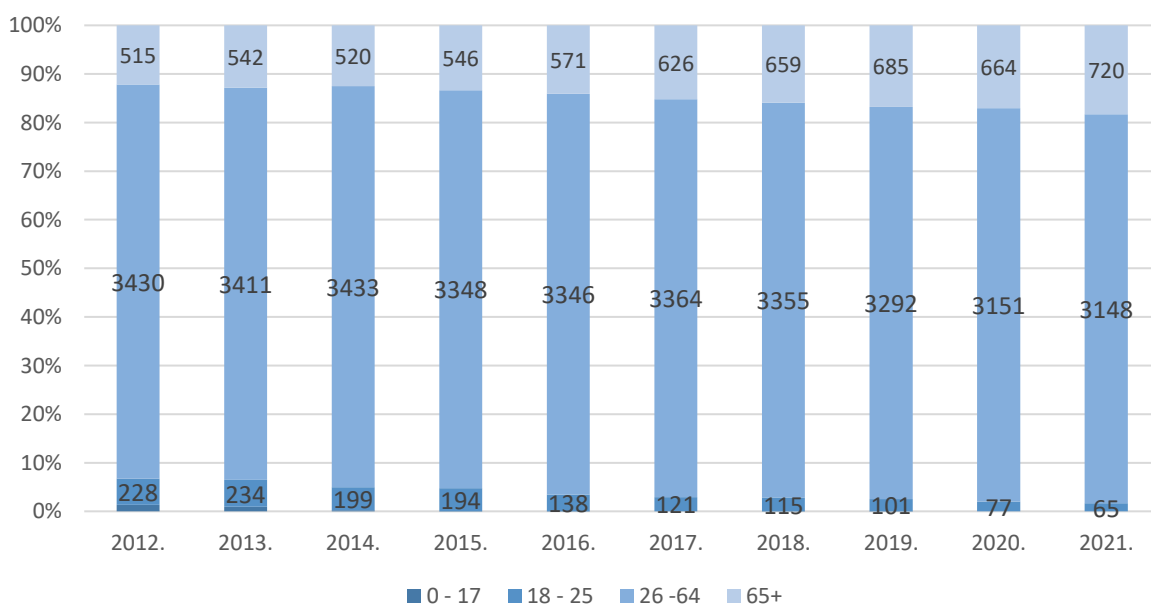
Табела 8 – Корисници домског смештаја према полу и старости, 2021.

Узраст	Мушки		Женски		Укупно у току године	Укупно на дан 31.12.
	У току године	31.12.	У току године	31.12.		
18 - 25	41	40	31	25	72	65
26 - 64	1777	1677	1537	1471	3314	3148
65 и више	375	325	471	395	846	720
Укупно	2193	2042	2039	1891	4232	3933

Извор: Извештаји установа за смештај одраслих и старијих особа са менталним, интелектуалним, телесним или сензорним инвалидитетом

На дан 31.12.2012. на домском смештају било је 4.229 корисника што значи да је у десетогодишњем периоду (Графикон 3), укупан број корисника смањен за 7%.

Графикон 3 – Корисници домског смештаја према старосној структури на дан 31.12., 2012 – 2021.

Извор: Извештаји установа за смештај одраслих и старијих особа са менталним, интелектуалним, телесним или сензорним инвалидитетом

Посматрано према старосним категоријама, уочава се позитиван помак у смислу да се деца од 2020. године више не смештају у ове установе. У 2019. години је у овим установама било двоје деце, што је незнатан број у односу на 2012. годину када их је било 56. Још један позитиван тренд је и смањење младих на смештају у овим установама – у односу на 2012. годину¹⁹ у 2021. години број младих је смањен за 71,5%.

На дан 31.12.2012. године на смештају је било 3.430 одраслих корисника што значи да се у десетогодишњем периоду њихов број смањио за 8,2%. У истом периоду број старијих корисника порастао је за 39,8%, са 515 у 2012. години на 720 у 2021. години. Опадајући тренд одраслих и младих корисника уз растући тренд старијих може се приписати процесу старења корисника на домском смештају.

Графикон 4 – Одрасли и старији у установама социјалне заштите на дан 31.12., 2017 – 2021.

Извор: Извор: Извештаји установа за смештај одраслих и старијих особа са менталним, интелектуалним, телесним или сензорним инвалидитетом, Извештаји установа за одрасле и старије (јавни сектор) и Извештаји установа за децу и младе са сметњама у развоју

Старење корисничке популације посматрано од 2017. године присутно је у установама за децу и младе (бивши домови за децу са сметњама у развоју) – број одраслих је порастао за 7%, а број старијих за 38,5% (Графикон 4). У установама за одрасле и старије (јавни сектор) – број одраслих се смањио за 18,7%, као и број старијих за 8,1%.²⁰

¹⁹ У 2012. години на смештају у установама за одрасле и старије ОСИ евидентирано је 228 младих.

²⁰ Детаљнији приказ може се наћи у „Извештају о раду установа за децу и младе“ и „Извештају о раду установа за смештај одраслих и старијих“ на сајту РЗСЗ <http://www.zavodsz.gov.rs/>

Изузетак су установе за децу - бивши домова за децу без родитељског старања, где је број одраслих у посматраном периоду мали.

Током 2021. године поднето је укупно 1.303 захтева за домски смештај, а на дан 31.12.2021. било је 296 потенцијалних корисника на листи чекања (Табела 9). Највећи број захтева за смештај у петогодишњем периоду бележи се у 2018. години и од тада до 2021. године њихов број је смањен за 33,1%. У истом периоду, највећи број корисника на листи чекања бележи се у 2018. години и од тада до 2021. године њихов број је смањен за 20,2%.

Табела 9 - Евиденција поднетих захтева за домски смештај и број корисника на листи чекања, 2017-2021.

	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.
Укупан број поднетих захтева за домски смештај у току године	757	1947	1572	918	1303
Број корисника на листи чекања за услугу смештаја на дан 31.12.	98	371	253	242	296

Извор: Извештаји установа за смештај одраслих и старијих особа са менталним, интелектуалним, телесним или сензорним инвалидитетом

Графикон 5 – Структура корисника према разлогу смештаја, 31.12.2021.

Извор: Извештаји установа за смештај одраслих и старијих особа са менталним, интелектуалним, телесним или сензорним инвалидитетом

Доминантни разлози смештаја корисника²¹ (Графикон 5) су то што немају ближих сродника 24,4% и породица није спремна да води бригу о њима 23,1%; социо-материјална угроженост породице има удео од 9,4%, а неадекватно породично старање 6,5%.

У посматраном десетогодишњем периоду уочавају се промене у разлозима смештаја (Графикон 6). Социо-материјална угроженост породице и корисника бележи најинтензивнији растући тренд за 67,4%, а пораст неадекватног породичног старања за

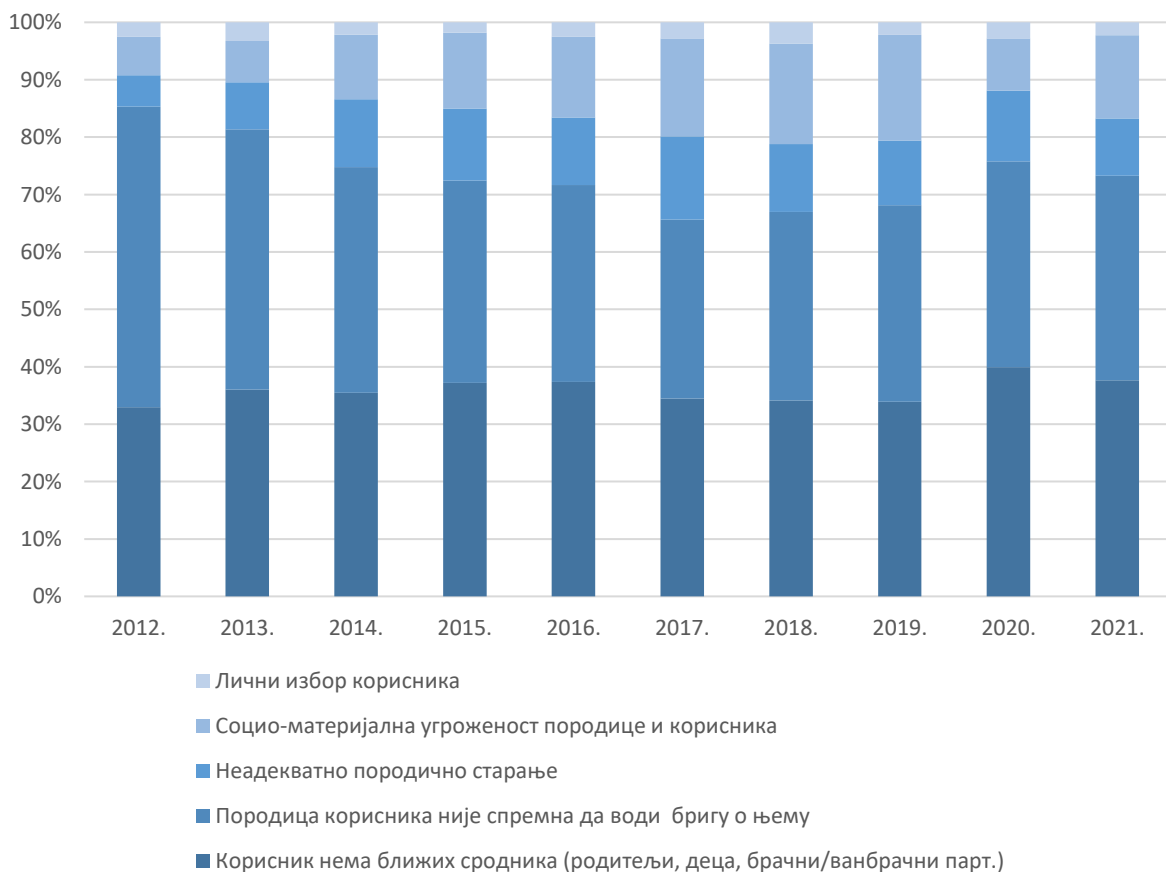
²¹ За највећи број односно 1.386 корисника као разлог смештаја установе су навеле „остале разлоге“ без образложења о каквим разлозима је реч, због чега је, из методолошких разлога, овај податак у графикону 14 изостављен

41,9%. Неспремност породице да води бригу о кориснику се у односу на 2012. годину смањила за 47,2%, лични избор корисника за 30,5% а удео корисника који немају сроднике се смањио за 11,4%.

Имајући у виду да Закон предвиђа да се „домски смештај обезбеђује кориснику коме се не може обезбедити, или није у његовом најбољем интересу, останак у породици“²², уочени трендови су углавном усклађени за нормативним оквиром и то у домену неадекватног породичног старања и чињенице да корисник нема сроднике.

Међутим, са овим је повезан још један фактор на који указује поменути доминантни растући тренд, а то је *осиромашење* односно хронично погоршање материјалног, финансијског статуса породице и корисника. Смањење материјалних капацитета породице обично прати и смањење личних капацитета њених чланова, посебно у домену бриге за најосетљивијег члана породице, што може довести до изостанка спремности да даље брину о њему, односно до неадекватног породичног старања.

Графикон 6 – Корисници према разлозима домског смештаја на дан 31.12., 2012- 2021. (%)

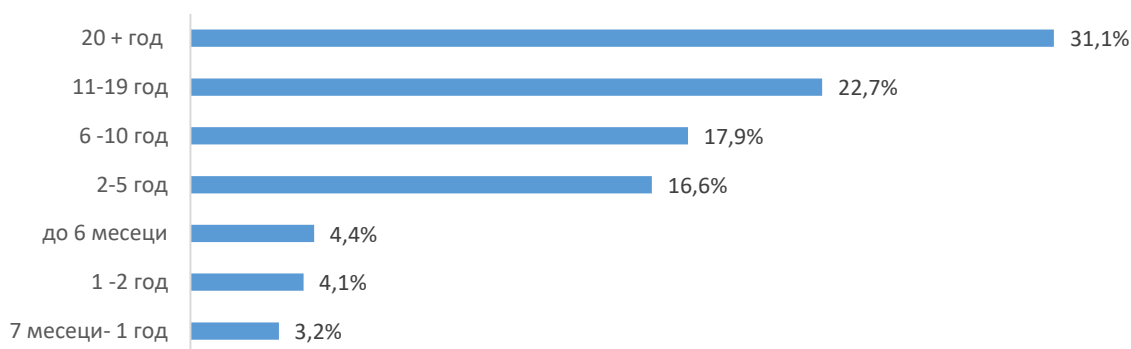
Извор: Извештаји установа за смештај одраслих и старијих особа са менталним, интелектуалним, телесним или сензорним инвалидитетом

²² Члан 52 Закона о социјалној заштити ("Сл. гласник РС", бр. 24/2011)

3.2. Корисници према дужини боравка, врстама тешкоћа/инвалидитета, контактима са породицом, старатељској заштити и разлозима престанка смештаја

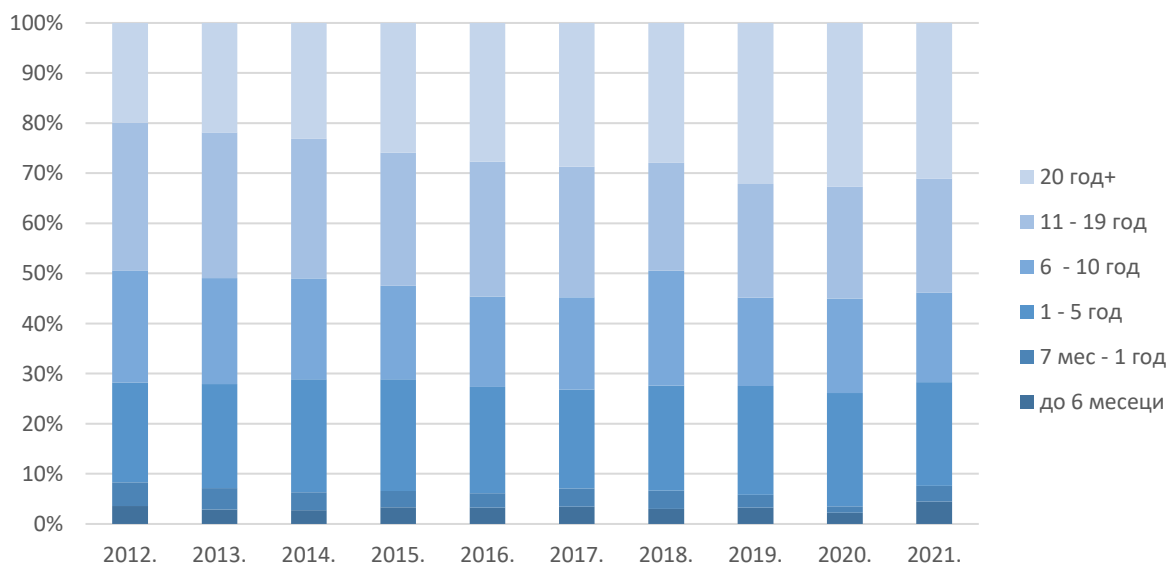
У 2021. години, доминантну категорију са 31,1% чине корисници који су на смештају дуже од 20 година, а 22,7% корисника у установама од 11 до 20 година – што значи да 53,8% корисника у установама борави дуже од 11 година (Графикон 7). Само 175 или 4,4% корисника смештаја у 2021. години у установама је провело до 6 месеци, односно домски смештај је за њих био привремено решење како је и предвиђено Законом²³ и Правилником.²⁴

Графикон 7 - Корисници према дужини боравка на домском смештају, 31.12.2021. (%)

Извор: Извештаји установа за смештај одраслих и старијих особа са менталним, интелектуалним, телесним или сензорним инвалидитетом

Графикон 8 – Структура корисника према дужини боравка на смештају на дан 31.12., 2012 - 2021. (%)

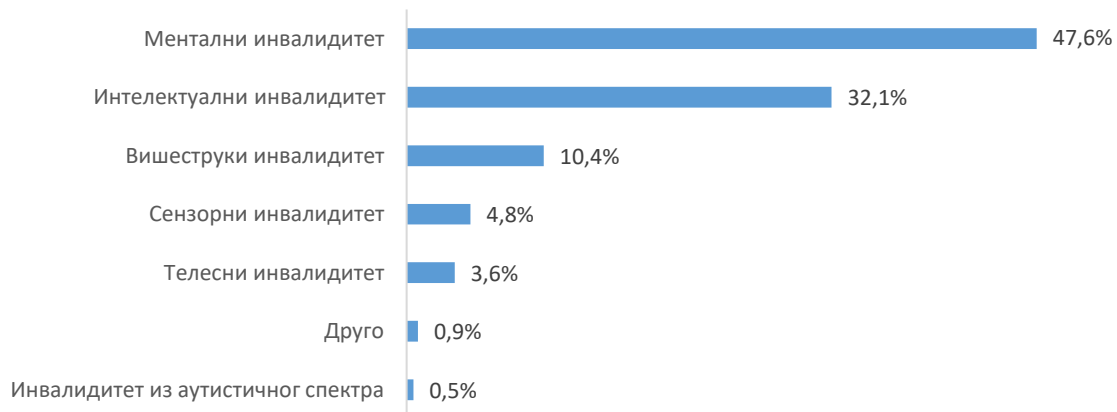
Извор: Извештаји установа за смештај одраслих и старијих особа са менталним, интелектуалним, телесним или сензорним инвалидитетом

²³ Члан 52 Закона о социјалној заштити ("Сл. гласник РС", бр. 24/2011)

²⁴ Члан 23 Правилника о ближим условима и стандардима за пружање услуга социјалне заштите "Службени гласник РС", бр. 42 од 14. маја 2013, 89 од 16. новембра 2018, 73 од 11. октобра 2019.

У односу на 2012. годину (Графикон 8), уочава се пораст броја корисника који бораве у установи дуже од 20 година за 44,8% корисника, као и пораст броја корисника који на смештају остају до 6 месеци - за 15,1%. Код свих осталих интервала боравка на смештају забележено је смањење. То значи да је за скоро половину корисника домски смештај постао трајни животни аранжман.

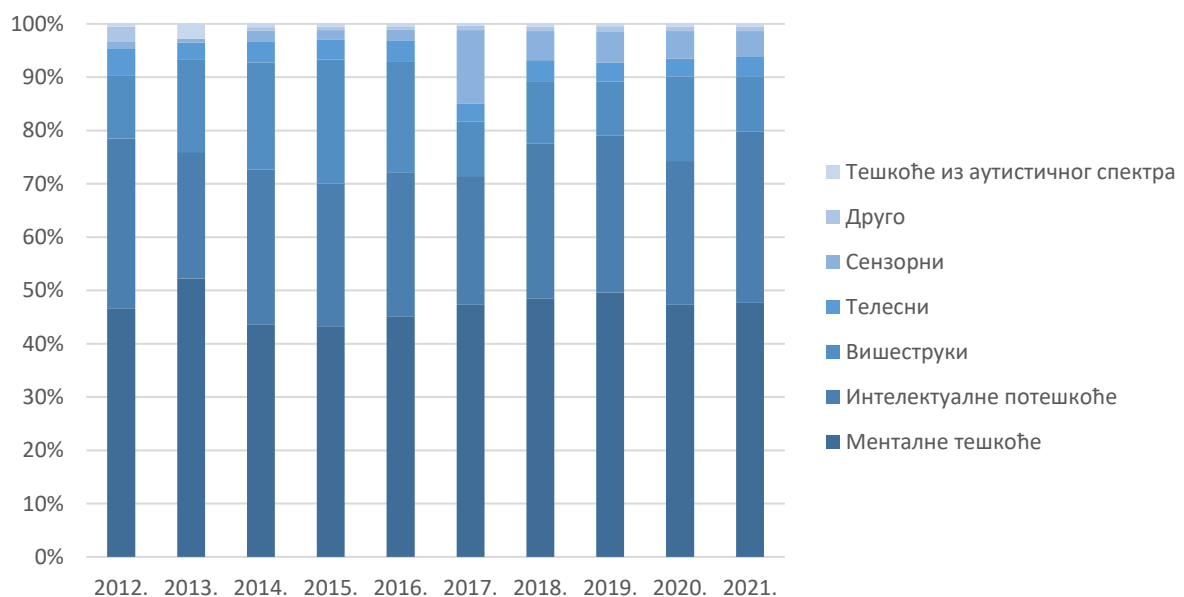
Графикон 9 – Корисници према врсти инвалидитета, 31.12.2021. (%)

Извор: Извештаји установа за смештај одраслих и старијих особа са менталним, интелектуалним, телесним или сензорним инвалидитетом

У 2021. години доминантну категорију чине корисници са менталним инвалидитетом, са уделом од 47,6%, затим корисници са интелектуалним инвалидитетом са 32,1% и вишеструким инвалидитетом са уделом од 10,4% (Графикон 9). У посматраном десетогодишњем периоду нема битних промена у структури корисника према врстама инвалидитета (Графикон 10).

Графикон 10 – Корисници према врсти инвалидитета на дан 31.12., 2012-2021. (%)

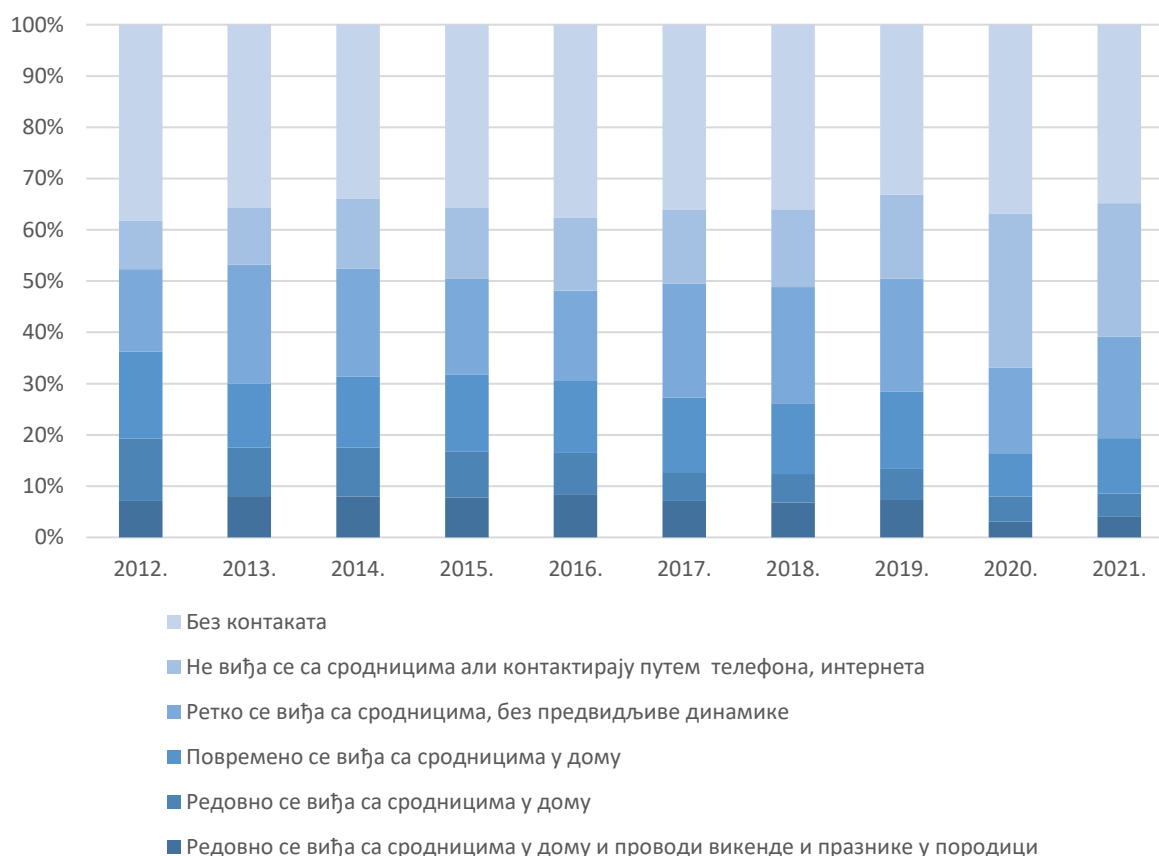

Извор: Извештаји установа за смештај одраслих и старијих особа са менталним, интелектуалним, телесним или сензорним инвалидитетом

Када је реч о контактима корисника са сродницима, у 2021. години 12,2% корисника немају сроднике, а од преосталог броја корисника 30,6% није имало никакве контакте са сродницима, 17,4% се ретко виђало са њима без предвидљиве динамике, док се 22,9% није виђало са сродницима, али су били у редовном контакту путем телефона или интернета.

Посматрано од 2012. године, за 138,5% се повећао број корисника који се не виђају са сродницима, али контактирају са њима употребом разних апликација на интернету или путем телефона (Графикон 11). У истом периоду, евидентирано је смањење броја корисника који се редовно виђају са сродницима у дому и проводе празнике и викенде у породици (за 50%), оних који се редовно виђају са сродницима у дому једном месечно (за 68,4%) или ређе од једном месечно (за 44,7%).

Графикон 11 - Контакти корисника домског смештаја са сродницима 31.12., 2012 – 2021.(%)

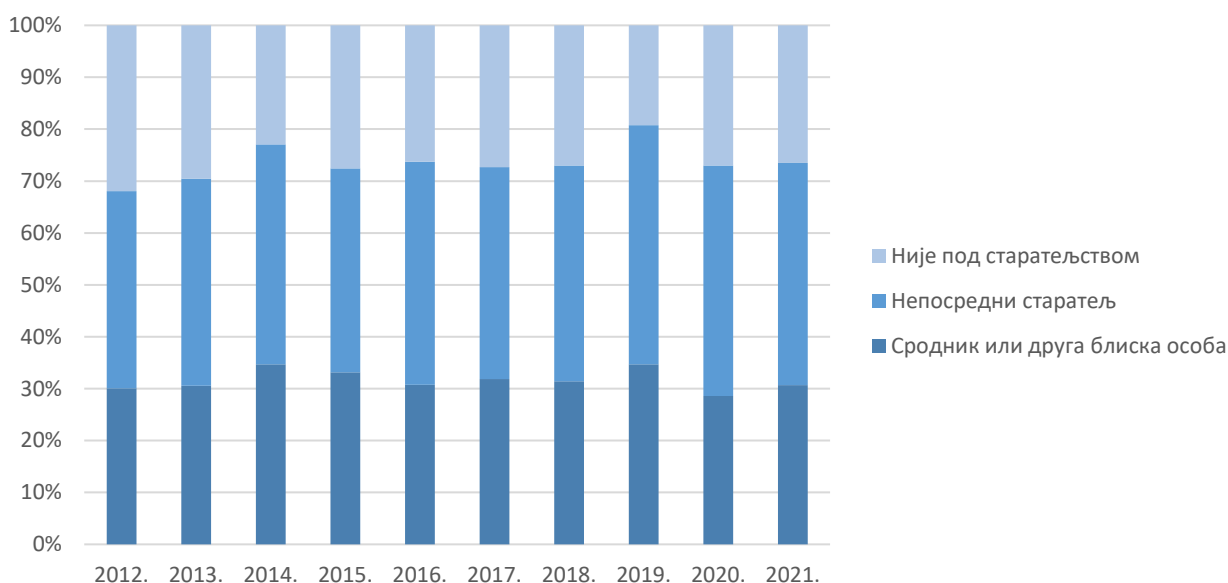

Извор: Извештаји установа за смештај одраслих и старијих особа са менталним, интелектуалним, телесним или сензорним инвалидитетом

Ови подаци се могу објаснити не само интензивнијом употребом савремених средстава комуникације, већ и додатним напорима стручних радника у установама да у доба пандемије, када су непосредни контакти са сродницима били забрањени, одрже

континуитет веза корисника и њима блиских особа²⁵.

Графикон 12 - Корисници према старатељској заштити на дан 31.12., 2012 – 2021. (%)

Извор: Извештаји установа за смештај одраслих и старијих особа са менталним, интелектуалним, телесним или сензорним инвалидитетом

У старатељској заштити у 2021. години доминира непосредно старатељство, са уделом од 42,8%. За 30,7% корисника старатељ је сродник или блиска особа, што значи да свега 26,5% корисника није под старатељском заштитом. У погледу старатељства односно лишења корисника пословне способности битно је напоменути да се у наративним извештајима наводи да многи водитељи случаја из упутних ЦСР често исказују амбивалентан или потпуно негативан став о потенцијалном постојању основа да кориснику, према мишљењу стручног тима установе, може бити враћена пословна способност. А као што је претходно наведено, ЦСР су старатељи за готово половину корисника на смештају и као орган старатељства имају кључну улогу у овом осетљивом домену заштите права корисника. У посматраном десетогодишњем периоду број корисника према којима нису примењене мере старатељске заштите односно који имају очувану пословну способност смањило се за 22,8% (Графикон 12). Оваква ситуација није у складу са препорукама Међународне конвенције Уједињених нација о правима особа са инвалидитетом донете 2006. године, коју је Република Србија ратификовала 2009. године²⁶. У члану 12 Конвенције, између осталог, предвиђа се да „Државе потписнице потврђују поново да особе са инвалидитетом свуда имају право на признање правне способности, особе са инвалидитетом уживају пословну способност на једнаким

²⁵ Све установе у наративним извештајима пишу о интензивним настојањима да корисници одрже контакт са породицом и сродницима и у редовним околностима а посебно у периоду рестриктивних мера услед пандемије Ковид 19

²⁶ Закон о потврђивању Конвенције о правима особа са инвалидитетом, „Службени гласник РС – 19 Међународни уговори“, бр. 42/2009

основама са другим лицима у свим областима и да ће државе потписнице предузети одговарајуће мере да особама са инвалидитетом омогуће приступ подршци која им може бити потребна за остваривање њихове пословне способности“.

Графикон 13 - Број прекида домског смештаја према разлозима прекида, 2012 – 2021.(%)

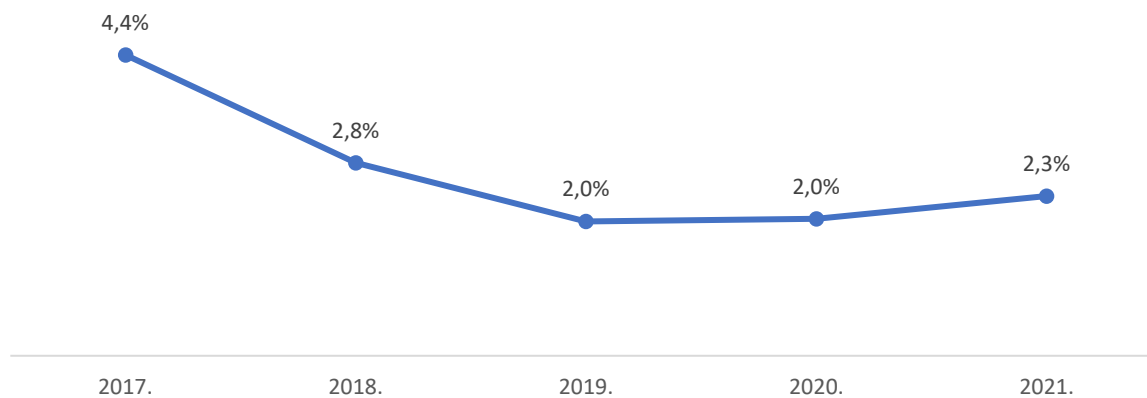
Извор: Извештаји установа за смештај одраслих и старијих особа са менталним, интелектуалним, телесним или сензорним инвалидитетом

Доминантан разлог престанка смештаја у 2021. години је смрт корисника због болести, евидентиран у 90,6% случајева, а исти тренд је присутан и у посматраном десетогодишњем периоду²⁷. Према разлозима прекида смештаја у 2021. години, повратак у биолошку или сродничку породицу, као најоптималнији исход домског смештаја, био је присутан код свега 3,7% корисника и нема значајнијих одступања у посматраном десетогодишњем периоду (Графикон 13).

У 2021. години седам корисника или 2,3% од укупног броја корисника је премештено у неку другу установу за домски смештај (Графикон 14).

²⁷ Смрт као разлог престанка смештаја бележи пораст од 129,7% у односу на 2012. годину

Графикон 14 - Број корисника премештених у друге установе за домски смештај, 2012 – 2021.(%)

Извор: Извештаји установа за смештај одраслих и старијих особа са менталним, интелектуалним, телесним или сензорним инвалидитетом

4. ПРУЖАЊЕ УСЛУГЕ СМЕШТАЈА

4.1. Услови становања корисника

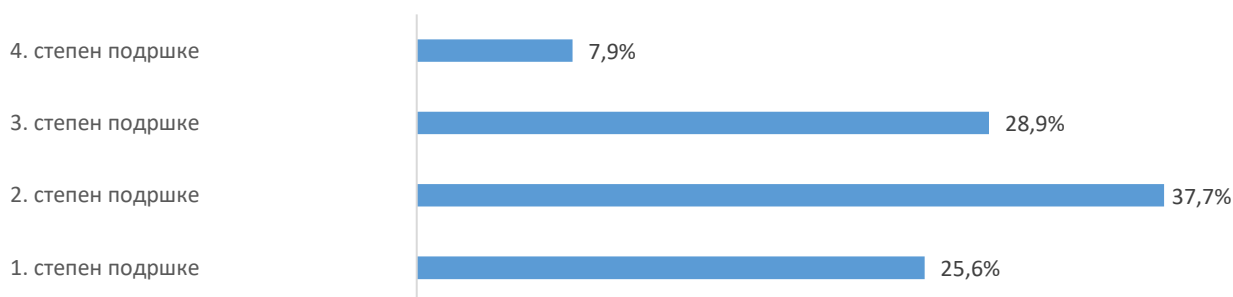
У структури смештајних капацитета са уделом од 34,3% доминирају собе које имају између пет и девет кревета, потом четворокреветне собе са 25,8% и двокреветне собе са 20,8%. Најмању заступљеност имају једнокреветне собе са уделом од 3,3% и собе са више од 10 кревета 0,5%. Ако имамо у виду да је сваке године у овим установама веома висок степен искоришћености смештајних капацитета а доминирају вишекреветне собе, питање је да ли и у којој мери могу бити испуњени минимални структурални стандарди²⁸ којима се, између осталог, предвиђа да је простор у спаваоницама прилагођен корисницима и да у вишекреветним собама сваки корисник има право на 5m² свог простора.

Кроз годишње извештаје о раду евидентирају се поједини аспекти приступачности установа - постојање рампи, рукохвата, приступачног лифта, приземља и тоалета. Према извештајима у 2021. години, установе за смештај одраслих у већој мери задовољавају испитиване параметре приступачности, али је јасно да је неопходно да све установе буду у потпуности приступачне, имајући у виду кориснике којима су намењене (у 80% установа постоје рампе, све установе имају рукохвате и приступачно приземље као и приступачне тоалете).

4.2. Стручни послови социјалне заштите

У току 2021. године реализовано је укупно 2.304 процена потреба, односно за 54,4% корисника реализована је ова група стручних послова. Посматрано према узрасним категоријама: удео старијих је доминантан са 101,9%²⁹, сачињена је процена за 45,2% одраслих, а најмање за младе кориснике – 37%.

Графикон 15 - Корисници према процењеном потребном степену подршке, 31.12.2021. (%)

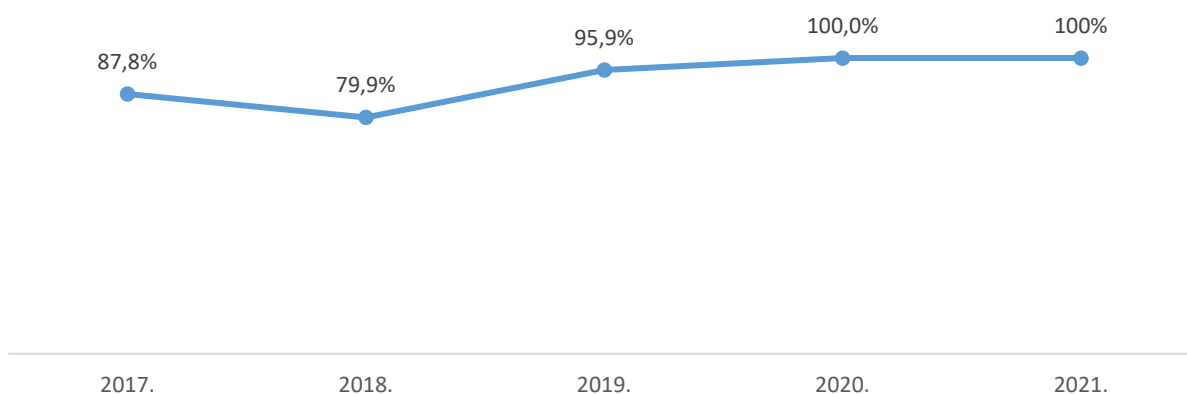
Извор: Извештаји установа за смештај одраслих и старијих особа са менталним, интелектуалним, телесним или сензорним инвалидитетом

²⁸ Члан 34 Правилника о ближим условима и стандардима за пружање услуга социјалне заштите "Службени гласник РС", бр. 42 од 14. маја 2013, 89 од 16. новембра 2018, 73 од 11. октобра 2019.

²⁹ Значи да је за сваког старијег корисника у току 2021. израђена бар једна процена односно поновни 22 преглед

На дан 31.12.2021. установљен је степен подршке за све кориснике на смештају (Графикон 15). Највећи удео чине корисници са првим и другим степеном подршке – 63,3% што је у складу са функционалним стандардима за ову врсту установа.³⁰ Посматрано у петогодишњем периоду, евидентира се пораст ефикасности у овом домену стручних послова социјалне заштите (Графикон 16).

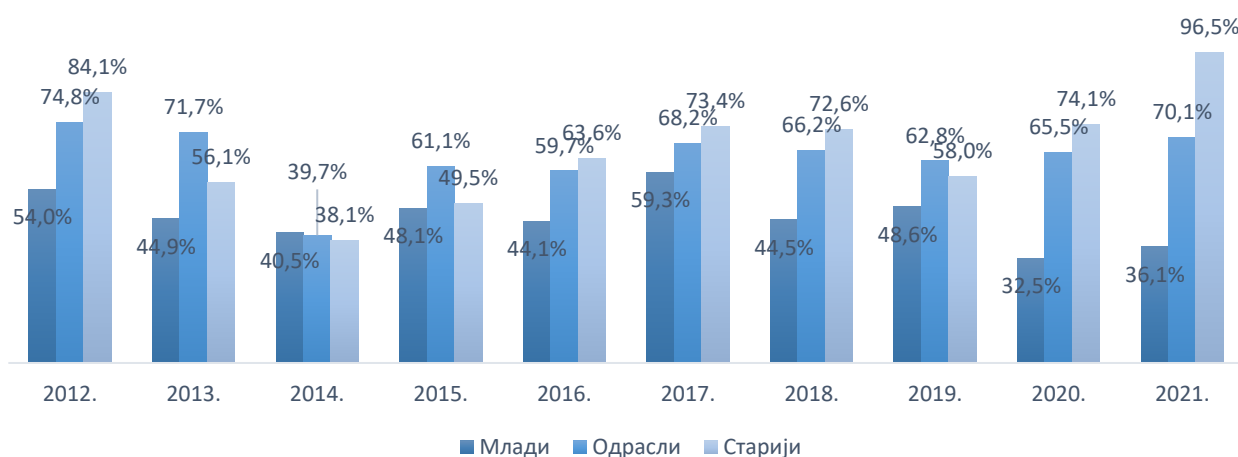
Графикон 16 – Удео корисника за који је реализована процена степена подршке на дан 31.12., 2017 – 2021.(%)

Извор: Извештаји установа за смештај одраслих и старијих особа са менталним, интелектуалним, телесним или сензорним инвалидитетом

У 2021. години индивидуални план услуга израђен је за 74,8% корисника на смештају. Посматрано по узрастима, наповољнија слика је код старијих корисника 96,5%, затим код одраслих 70,1%. У најнеповољној ситуацији су млади корисници: индивидуални планови услуге сачињени су за само 36,1% младих.

Графикон 17 – Удео корисника за које је урађен план услуга према старости, 2012 – 2021. (%)

Извор: Извештаји установа за смештај одраслих и старијих особа са менталним, интелектуалним, телесним или сензорним инвалидитетом

³⁰ Установе за одрасле и старије са менталним, интелектуалним, телесним или сензорним инвалидитетом 23 преваходно смештају одрасле и старије са процењеним 1. и 2. степеном подршке

Посматрано у десетогодишњем периоду (Графикон 17), највиши удео сачињених планова је за старије и у просеку износи 66,6%, док ј просек за одрасле 64%. Просек за младе је најнижи и износи 45,3%. Посматрајући све старосне категорије на нивоу појединачне године - установе су најефикасније реализовале ову групу стручних послова у 2012. години, а најмање ефикасно у 2014. години.

4.3. Процедуре у установи

У 2021. години у три установе су евидентиране примедбе, притужбе и жалбе. У једној установи су примењене рестриктивне мере за 66 корисника. У седам установа је спроведена интерна евалуација за испитивање задовољства корисника. Све установе имају организовану здравствену заштиту.

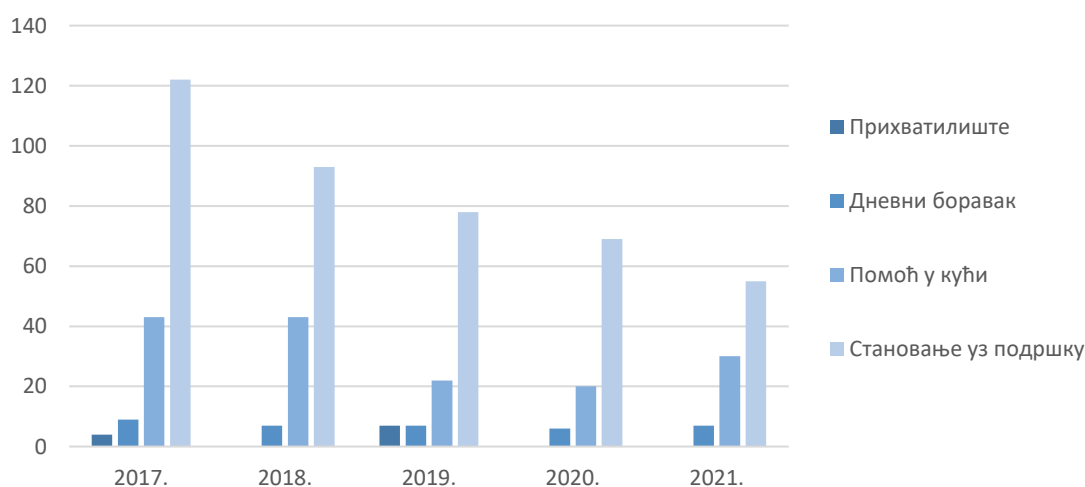
У 13 установа постоје интерни тимови за поступање у случају насиља над корисницима. У 2021. години интерним тимовима је пријављено 12 жалби због насиља над корисницима и све жалбе су прослеђене упутним органима старатељства. Ради се о осам жалби на физичко насиље, три жалбе се односе на емоционално насиље и једна жалба због занемаривања и немарног поступања. Поднете су три кривичне пријаве против починиоца насиља – два корисника установе и једном лицу изван установе.

5. ПРУЖАЊЕ ДРУГИХ УСЛУГА ИЗ СИСТЕМА СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ

У складу са Правилником о лиценцирању организација социјалне заштите³¹ и Правилником о ближим условима и стандардима за пружање услуга социјалне заштите, установе за смештај могу пружати и друге услуге из система социјалне заштите, али је лиценцирање могуће само за оне услуге које препознаје постојећи Правилник³², односно за оне за које постоје дефинисани минимални структурални и функционални стандарди.

У 2021. години, установе су пружале следеће услуге које се могу лиценцирати: становање уз подршку, дневни боравак и помоћ у кући. Доминира услуга становања уз подршку (Графикон 18) коју је пружало пет установа. Ниједна установа закључно са 31.12.2021. године није стекла лиценцу за пружање ове услуге. Број корисника становања уз подршку смањено се за 54,9% у односу на 2017. годину. Услугу помоћи у кући пружала је само једна установа која је стекла лиценцу у 2021. години³³. Број корисника ове услуге смањено се за 30,2% у односу на 2017. годину. Услугу дневног боравака је такође пружала само једна установа³⁴ која је стекла лиценцу у 2021. години и имала је седам корисника, што је за 22,2% мање у односу на 2017. годину.

Графикон 18 – Друге услуге које подлежу лиценцирању, које је установа пружала у току године према броју корисника, 2017 - 2021.

Извор: Извештаји установа за смештај одраслих и старијих особа са менталним, интелектуалним, телесним или сензорним инвалидитетом

Од услуга за које још не постоје минимални структурални и функционални стандарди те се не могу лиценцирати, установе су пружале: услугу клуба за дневни боравак

³¹ "Службени гласник РС", бр. 42/2013 од 14.5.2013. године, а ступио је на снагу 22.5.2013.

³² Правилник о ближим условима и стандардима за пружање услуга социјалне заштите "Службени гласник РС", бр. 42 од 14. маја 2013, 89 од 16. новембра 2018, 73 од 11. октобра 2019.

³³ Дом за смештај душевно оболелих лица "Свети Василије Острошки – Чудотворац, Нови Бечеј

³⁴ „Срце у Јабуци“, Јабука, Панчево

пензионера и услугу хране на точковима. Обе услуге је пружала иста установа - Дом за смештај душевно оболелих лица "Свети Василије Острошки – Чудотворац" из Новог Бечеја. Клуб за дневни боравак пензионера у 2021. години имао је 200 старијих корисника што представља смањење од 60,8% у односу на 2017. годину. Услуга хране на точковима имала је 45 старијих корисника, колико их је било и у 2017. години, али је у односу на 2020. годину број корисника смањен за 36,6%.

6. ДИСКУСИЈА, ЗАКЉУЧЦИ И ПРЕПОРУКЕ

Установе као пружаоци услуга

За установама као пружаоцима услуге домског смештаја за одрасле особе са инвалидитетом постоји континуирано висока потреба у друштву и установе имају континуирано висок степен искоришћености својих смештајних капацитета. На то нам указује број поднетих захтева за смештај, број корисника на листи чекања и број корисника смештених у 2021. години. У 2021. години смештено је 337 корисника, што представља повећање од 117,4% у односу на 2020. годину. У 2021. евидентирано је и 1.303 захтева за смештај, што представља повећање од 41,9% у односу на 2020. годину, а у односу на 2012. годину представља повећање од 24,4%. Сагледамо ли ове индикаторе заједно, може се претпоставити да је стандардно висока потреба за овом врстом смештаја у 2021. години додатно појачана последицама које је пандемија КОВИД-19 оставила на породице потенцијалних корисника – остарели родитељи, сродници или супружници који су се разболели и више нису били способни да се старају о одраслој особи са инвалидитетом или су преминули.

Установе углавном задовољавају захтеве приступачности, али су и даље најзаступљеније вишекреветне собе, што онемогућава усаглашавање са предвиђеним структуралним стандардима за овај вид смештаја. Достижање структуралних стандарда омета и чињеница да већина установа има капацитет преко нормативом предвиђеног броја корисника.

У домену функционалних стандарда, најоптималнија ситуација је у стручним пословима који се тичу одређивања степена подршке корисника – у 2021. као и у претходној 2020. години, степени подршке су одређени за све кориснике на смештају. Међутим, у домену сачињених процена потреба корисника и на основу њих израђених индивидуалних планова подршке, ситуација је неповољна, пре свега за младе кориснике. У 2021. години, урађене су процене потреба за свега 37% младих корисника и сачињени индивидуални планови за само 36,1% младих. Налази наводе на закључак да код стручних радника у установама недостаје препознавање важности процена процена као фазе у стручном поступању и препознавању незадовољених потреба корисника – што је основ за израду индивидуалног плана услуге. Ни планирање, као фаза стручног поступка којим се задовољавају потребе корисника, се не спроводи у складу са стандардима, што суштински представља угрожавање права корисника и неповољно утиче на његов квалитет живота на домском смештају.

Немогућност задовољења функционалних и структуралних стандарда утиче на могућност лиценцирања установа као пружалаца услуга социјалне заштите: на дан 31.12.2021. године само четири установе су имале лиценцу за пружање услуге домског смештаја и то ограничену, која се може издати само једном најдуже на пет година, што значи да установе имају још много посла око усаглашавања стандарда како би стекли пуну лиценцу која важи 6 година.

Установе као пружаоци локалних социјалних услуга имају скромне резултате – у 2021. години свега пет³⁵ установа је пружало укупно седам услуга које препознаје Правилник³⁶ и само две установе³⁷ су стекле лиценцу за две услуге³⁸. Дом за смештај душевно оболелих лица "Свети Василије Острошки – Чудотворац из Новог Бечеја пружа највише локалних социјалних услуга, укупно четири: помоћ у кући и становање уз подршку и две услуге које актуелни Правилник не препознаје: храну на точковима и клуб за дневни боравак пензионера. Све услуге бележе смањење броја корисника и у односу на прошлу 2020. годину и у посматраном петогодишњем периоду. Занимљиво је да од пет установа које су пружале услугу становања уз подршку - ниједна још није стекла лиценцу за пружање ове услуге, а оно што је заједничко у њиховим наративним извештајима су тешкоће везане за инфраструктурна улагања, кадровску организацију, а највише у постизању континуитета, односно одрживости услуге.

Значајно је нагласити да је прелазак са домског смештаја на коришћење услуге становања уз подршку за одрасле са инвалидитетом такође пожељан и позитиван исход прекида смештаја, посебно за кориснике који немају сроднике или се из другог разлога не могу вратити у примарну или сродничку породицу, а лични капацитети им омогућавају да користе ову услугу. Међутим, ни за једног корисника којем је у току 2021. или у току 2020. године прекинут смештај, прелазак на коришћење услуге становања уз подршку није био разлог прекида смештаја. Резултати истраживања Републичког завода за социјалну заштиту о *лиценцираним* пружаоцима локалних социјалних услуга³⁹ иду у прилог овог налаза: најнеповољнији трендови су забележени код услуге становање уз подршку – смањење ионако малог броја пружалаца, броја запослених и броја корисника и највећи дисконтинуитет у пружању услуге. Ово је услуга са најмањим бројем запослених у 2020. години и налази о броју запослених указују на нестабилност ове услуге и неопходности да се она системски подржи, имајући у виду њен значај за кориснике, као и да Закон омогућава да се, за особе са инвалидитетом, услуга у мање развијеним општинама финансира са националног нивоа.

Сагледамо ли у целини тренутни положај установа, може се рећи да је компликован јер ставља установе у амбивалентан положај: са једне стране, у друштву постоји изражена потреба за овим видом смештаја, а са друге стране постоји нормативни захтев да установе смање своје капацитете и постигну остале структуралне и функционалне стандарде како би се лиценцирали и уједначили ниво квалитета свих услуга које пружају. Услед тога, можемо да закључимо да смањење смештајних капацитета и броја

³⁵ Дом за душевно оболела лица, 1 Октобар - Стари Лец, Пландиште; Дом за душевно оболела лица, Чуруг; Дом за ЛОМР Срце у Јабуци, Панчево; Дом за смештај душевно оболелих лица "Свети Василије Острошки – Чудотворац; Установа за одрасле и старије "Гвозден Јованчићевић" Велики Поповац

³⁶ Правилник о ближим условима и стандардима за пружање услуга социјалне заштите "Службени гласник РС", бр. 42 од 14. маја 2013, 89 од 16. новембра 2018, 73 од 11. октобра 2019.

³⁷ Дом за смештај душевно оболелих лица "Свети Василије Острошки – Чудотворац и Дом за ЛОМР Срце у Јабуци

³⁸ Дневни боравак и помоћ у кући

³⁹ Извештај о услугама социјалне заштите на локалном нивоу које пружају лиценцирани пружаоци услуга 28 у периоду 2016 – 2020. године, доступан на сајту Завода <http://www.zavodsz.gov.rs/>

корисника, као један аспект процеса деинституционализације, мора бити праћен постојањем и развијањем мреже разноврсних и континуирано пружаних услуга намењених циљној групи на смештају. Услуге у заједници које саме установе пружају су скромне, и по броју установа које их пружају и по броју корисника, те већином нису лиценциране. С обзиром да је удео буџета локалне самоуправе у финансирању запослених у установама незнатан и у десетогодишњем периоду просечно износи 0,9% закључујемо да локална заједница, још увек, не препознаје установе за смештај као значајне ресурсе у локалној заједници. Са друге стране, налази других истраживања⁴⁰ показују да су улагања локалних самоуправа у развој и одржање лиценцираних пружалаца локалних услуга у заједници и даље неравномерна и недовољна како би се задовољиле потребе људи за услугама социјалне заштите, односно смањило притисак на установе за смештај.

Корисници домског смештаја

На дан 31.12.2021. у установама је било смештено 3.933 корисника, што представља смањење од 7% у односу на 2012. годину када је на смештају било 4.229 корисника. У старосној структури доминирају одрасли са уделом од 78,3%. Доминантну категорију чине корисници са менталним тешкоћама са уделом од 47,6%. У односу на 2012. годину број младих корисника се смањило за 71,5%, број одраслих за 8,2% док се број старијих повећао за 39,8% што се може се приписати процесу старења корисника на домском смештају. Посматрано у десетогодишњем периоду, најчешћи разлог смештаја је социо-материјална угроженост породице и корисника и неадекватно породично старање. Више од половине корисника на смештају остаје дуже од 11 година. У 2021. години 73,5% корисника је лишено пословне способности и у односу на 2012. годину, број корисника за које нису предузете мере старатељске заштите смањило се за 22,8%. Евидентира се значајно смањење удела корисника који редовно проводе викенд и празнике са породицом или сроднике редовно виђају у дому, а ови трендови праћени су порастом удела корисника који комуницирају са сродницима путем различитих апликација на интернету и мобилном телефону. Коришћење могућности савремених средстава комуникације је резултат додатних напора професионалаца у установама да донекле компензују последице мера заштите због пандемије КОВИД 19 које су, између осталог, подразумевале забрану посета.

Доминантан разлог престанка смештаја корисника је смрт услед болести. Позитиван исход домског смештаја, у смислу повратка у биолошку или сродничку породицу, је незнатан у 2021. години, и односи се на 3,7% корисника што је на нивоу десетогодишњег просека. Најчешћи разлози су: корисник нема сроднике, сродници не желе да преузму бригу о кориснику због поремећених односа у породици, немају разумевања за његову болест, недовољно су информисани о њој или је реч о недостатку воље и финансијских

⁴⁰ Извештај о локалним услугама социјалне заштите 2016 – 2020, доступно на: <http://www.zavodsz.gov.rs/>

средстава за 24-часовну бригу.

Сарадња установа са релевантним институцијама

У вези са старатељском заштитом, неповољни трендови бар делом се могу објаснити тиме да, према наративним извештајима установа, многи водитељи случаја из упутних ЦСР често имају амбивалентан став пред могућношћу да постоји основа да кориснику буде враћена пословна способност, при чему су ЦСР старатељи за готово половину корисника на смештају и имају кључну улогу у овом осетљивом домену заштите корисникових права.

У наративним извештајима установе, такође, наводе да, иако начелно са већином упутних органа старатељства имају коректну сарадњу, најчешћи проблеми се односе на непотпуно и неажурно достављање неопходне документације о кориснику, недовољно ангажовање у стручним поступцима, ретке посете водитеља случаја које превазилазе нормативом предвиђене рокове, чак и када је реч о ЦСР који су територијално близу датој установи.

Евидентни пораст удела одраслих и старијих у овим установама, као и у установама за децу и младе са сметњама у развоју, сугерише да потребе корисника за негом, збрињавањем и здравственом заштитом расту и усложњавају се. Подаци из наративних извештаја указују да су стручни радници у установама свесни да популација корисника, као резултат процеса старења и дугог боравка на смештају, има све сложеније проблеме па самим тим и потребе на које они често не могу адекватно да одговоре јер превазилазе њихове професионалне капацитете, као и време и услове којима располажу у стручном раду. Већина извештаја помиње све присутнији синдром сагоревања код професионалаца, недостајуће здравствене кадрове, мањак времена за стручне послове, флукуацију стручних радника и сарадника, од чега је најчешћи разлог одлазак у иностранство. Са овим је повезан још један проблем, такође заједнички већини установа, а то је да радно-рехабилитациони процеси и друге делатности због који су ове установе и основане и које су у обавези да пружају - наилазе на велике тешкоће при реализацији.

Из свега наведеног може се закључити да је за даље функционисање ових установа неопходно:

- Интензивније ангажовање стручних радника у стручним поступцима социјалне заштите
- Стручна подршка и подизање капацитета запослених и капацитета установе у целини, укључујући интензивно укључивање у процес лиценцирања
- Интензивнији развој и унапређење локалних социјалних услуга
- Виши ниво ангажовања упутних ЦСР и боља сарадња са стручним радницима у установама (са посебним нагласком на преиспитивању и враћању пословне 30

способности корисника)

На секторском и међусекторском нивоу неопходно је:

- Подизање свести локалних самоуправа о важности установа за смештај одраслих као значајном ресурсу у локалној заједници
- Дефинисање минималних стандарда за услуге које се пружају, а не могу се лиценцирати јер их постојећи Правилник не препознаје
- Препознавање потребе за неопходним запошљавањем недостајућих здравствених кадрова и дефинисање и унапређење модалитета и квалитета сарадње здравственог система са установама социјалне заштите
- Нова и одржива системска решења за услугу становања уз подршку, имајући у виду њен значај за систем као и вулнерабилност циљних група на које се односи: децу и младе који напуштају систем социјалне заштите, особе са инвалидитетом и жртве трговине људима.